

תלקיט של הוראה בחינוך הגבוה – סיכום תמציתי¹

תלקיט הוראה הינו מסמך שנערך על-ידי איש סגל אקדמי המתעד היבטים מרובים של ביצועי ההוראה שלו. התיעוד כולל גם נתונים לגבי ביצועי ההוראה המוצגים ומנותחים על-ידי איש הסגל, כדי להראות את תהליך החשיבה שמאחורי הנתונים. התלקיט אינו מהווה אוסף של כל מה שאיש הסגל עשה בהוראה במהלך כל הקריירה שלו, אלא מציג דוגמאות נבחרות שמדגימות איך הוראתו מבוצעת בשבילים מגוונים שבהם מתרחשת ההוראה.

התלקיט הוא למעשה איסוף ועיבוד של מידע על ההוראה של איש סגל אקדמי המסכם את ביצועיו ואת הצלחותיו בהוראה ומשמש בדרך כלל מרכיב במערכת השיקולים לקבלת קביעות או קידום. התלקיט כשלעצמו אינו כלי להערכת ההוראה, אלא להצגת מידע שיתרום להערכה כזו. לפיכך הוא יכול להיות סלקטיבי, להדגיש את החיובי ולהציג את הישגי איש הסגל בהוראה, ואינו אמור לתת תמונה מאוזנת של כל דבר הקשור בהוראה.

המטרות של תלקיט הוראה

- באופן כללי התלקיט נועד לקדם הוראה טובה ולתעד אותה. ביתר פירוט הוא נועד:
- לספק מסמכים לעדות לגבי טיב ההוראה של איש סגל והקונטקסט של ההוראה, ובכלל זה טווח רחב של עדויות ממקורות מרובים. זאת, למטרה של קבלת החלטות אישיות, בעיקר בנושאי קידום וקביעות.
 - לשמש כמסוף לתולדות החיים שמגישים לצורך פנייה לקבלת משרה כאיש סגל אקדמי.
 - לספק מידע לעשיית החלטות לגבי קבלת פרסים פנימיים וחינוניים.
 - לאפשר לאנשי הסגל הזדמנות, בתהליך של פיתוח וארגון התלקיט, לחשוב באופן מעמיק על הוראתם, להעריך נקודות חוזק וחולשה בהוראה ולמצוא דרכים

1. הסיכום נערך על בסיס המאמר המתפרסם בגיליון זה לגבי תלקיט הוראה בחינוך הגבוה ומאמרים אחרים בנושא, כפי שזוהו מהרשימה הביבליוגרפית בסוף הסיכום וממקורות מרובים באינטרנט בחיפוש לפי מילות המפתח.

- שעשויות להביא לשיפור ההוראה.
- לתעד את ההתקדמות של איש הסגל כמורה.
 - לספק רעיונות לפיתוח עתידי של קורסים ושל ההוראה.

קטגוריות של חומרים ופריטי מידע לכלילה בתלקיט הוראה – רכיבי התלקיט ועדויות תומכות

הפורמט של התלקיט משתנה מתחום אקדמי אחד למשנהו, והקווים המנחים המפורטים להלן הם רק תבנית - template - שניתנת לעיבוד ולהתאמה ליחידות האקדמיות השונות וגם לאנשי הסגל. ואולם צריכה להתקיים דרגה מסוימת של אחידות, לפחות בתלקיטים של אותה יחידה אקדמית. יחידה אקדמית הדורשת מחבריה עריכת תלקיט יכולה לעבד מההצעות הבאות רשימה של פריטים ונושאים לכלילה בתלקיט היחידתי, ולהפיץ את המסמך בין אנשי הסגל שלה. יש לראות אפוא את הרשימה הבאה כתפריט שממנו אנשי הסגל, המחלקות או המוסד האקדמי בוחרים פריטים לכלילה בתלקיט כדי להתאים לקונטקסט המסוים שלהם.

באופן עקרוני התלקיט צריך לכלול מקורות מרובים ופרספקטיבות מגוונות של מידע לגבי כל אחד מההיבטים הרלוונטיים (טריאנגולציה של הנתונים). ההיבטים המרכזיים צריכים לעסוק בתחומים האלו:

1. רפלקציה מקצועית לגבי ההוראה, חשיבה על הפילוסופיה של ההוראה ומטרותיה
2. הפרקטיקה של ההוראה ושל שיטות ההוראה והקשר שלהן לפילוסופיה של ההוראה
3. משוב מסטודנטים לגבי ההוראה
4. משוב מעמיתים לגבי ההוראה
5. עדויות ממקורות נוספים, אובייקטיביים יותר, לגבי ההוראה
6. התפתחות מקצועית בהוראה

הרשימה הבאה מאורגנת בשלוש קטגוריות: חומרים שאתם כותבים על עצמכם, עדויות שאתם מביאים ממקורות אחרים ופריטים שונים נוספים שאינם נכללים בשתי הקטגוריות הללו.

חומרים עצמיים (אתם כותבים) על הוראתכם

ניסוח פילוסופיית ההוראה המשקפת את מטרות ההוראה שלכם באופן כללי ובקורסים המסוימים שאתם מלמדים, את נקודת מבטכם על תפקידכם כמורים, את הכוונות והשאיפה שלכם כמורים לשנים הקרובות, ואיך שיטות

חומרים על הוראתכם ממקורות אחרים

א. הערכות ההוראה שלכם

הערכות על-ידי הסטודנטים בקורסים מגוונים שלימדתם - קורסים קטנים וגדולים, מסוג הרצאות וסמינרים, לתואר ראשון ולתארים גבוהים וכדומה. בדרך כלל אלו הן הערכות בשאלוני סוף סמסטר של דירוג הסטודנטים.

הערכות הוראה על-ידי עמיתים המבוססות על תצפיות בהוראתכם או על ידע הסטודנטים בקורס

שלכם: הערכות על-ידי עמיתים שביקרו בשיעוריכם או שלימדו את הסטודנטים שלכם בקורסים עוקבים, או עמיתים שלימדתם במשותף עימם בקורס מסוים, או שהופעתם בשיעוריהם כמרצים אורחים, או שנכחו בהצגתכם את עבודתכם בסמינר מחלקתי או בפורום אחר של חברי סגל הן במוסד שלכם והן בפורומים אחרים. דאגו לאסוף הערכות וחווות דעת של עמיתים בהזדמנויות אלו. **הערכת חומרי ההוראה שלכם על-ידי עמיתים** שבחנו את ה-syllabi של הקורסים שלכם, את מטלות הקורסים, מבחנים וציינון שנתתם. המעריכים יכולים להיות מבין חברי סגל מאותה מחלקה או מעריכים חיצוניים. ראו סיכום של הערכת עמיתים בגיליון זה.

מכתבי הערכה מסטודנטים שהדרכתם בקריאה מודרכת או בעבודות תזה, או **ממתרגלים** בקורסים שלכם שפיקחתם על עבודתם בשיעורי דיון, תרגול, סדנה או מעבדה.

מכתבים מסטודנטים שלכם לשעבר במבט לאחור על הקורס ועל ההוראה.

מסמכים על השתתפות בפעילויות לקידום ההוראה, כמו השתתפות בסדנאות על הוראה, קבלת ייעוץ אישי בנושאי הוראה, השתתפות בכינוסים מקצועיים על הוראה. **פרסים והכרה על מצוינות בהוראה.**

ב. תוצרי ההוראה שלכם - מה הפיקו תלמידיכם מההוראה שלכם?

דוגמאות של עבודות שהגישו סטודנטים בלויית המשוב שנתתם להם. יש להביא מדגם מכל הטווח של ביצועי הסטודנטים - מחלש מאוד ועד מצטיין. **יומן שרשמו סטודנטים** במהלך הקורס שמביא עדויות להתפתחותם בנושאי הקורס ובנושאים נוספים כתוצאה מלימודיהם בקורס.

עדויות לגבי סטודנטים שבהמשך לימודיהם התמקדו בתחום ההתמחות שלכם על בסיס לימודיהם בקורסים שלכם או על בסיס השפעה אחרת שהייתה לכם עליהם. **ציונים של הסטודנטים בקורס** במבחנים בכיתה, ציונים סופיים בקורס ובמבחני הסמכה כלל-אמצעים. **פרסומים של הסטודנטים** שלכם בכתבי עת מקצועיים. הצגות שלהם בכנסים מקצועיים.

חומרים נוספים אופציונליים

- שירות בוועדות מקצועיות הנוגעות להוראה במוסד האקדמי או לקהילה המקצועית הרלוונטית

ההוראה שלכם, הערכות תלמידיכם, המשוב שנתתם לתלמידים ופעילויותיכם האחרות בהקשר להוראה מבטאות פילוסופיה זו.

הצגת נסיונכם בהוראה - ניסוח האחריות שלכם כמורים,

לרבות רשימת הקורסים שלימדתם, מספרם, מספר השעות האקדמיות בכל אחד מהם, מספר התלמידים הרשומים בהם, נתונים דמוגרפיים של התלמידים, תיאור קצר על התנהלות ההוראה בקורס ואיך הקורס מתאים למסגרת הכללית של היחידה האקדמית שאליה אתם שייכים.

הצגת syllabi מייצגים המפרטים את תוכן הקורס ואת המשימות, שיטות ההוראה, רשימת הקריאה, מטלות הבית ודרכי הערכת התלמידים.

הדגמת תגובתכם להערכות ולרפלקציה עצמית:

תיעוד של הערכה עצמית של פעילויות הקשורות בהוראה, שינויים שהכנסתם בקורס במהלך השנים בתגובה למשוב מהסטודנטים או לרפלקציה העצמית שלכם, או איך התקדמתם והשתפרתם בהוראתכם על בסיס אותו מידע. **תיאור צעדים שנקטתם לשיפור הוראתכם,** בין לשיפור קורסים מסוימים או באופן כללי לשיפור מיומנויות הוראה או ידע הרקע.

הצגת הידע שלכם על המוטיבציה של הסטודנטים

ללמוד בקורסים שלכם ודרכים כיצד לקדם אותה. **עדכנות בהוראת התחום האקדמי:** שינויים שהכנסתם בקורסים בעקבות התפתחויות חדשות בתחום האקדמי, עדכנות חומר הקריאה ברשימת הקריאה בקורסים או בחומר שהוצג בשיעורים והשתתפותכם בכינוסים מקצועיים שהביאה לשינויים בתוכן ובשיטות ההוראה שלכם.

חדשנות בשיטות בהוראה שניסיתם והערכה של יעילותן. לדוגמה, שימוש חדשני בטכנולוגיה בהוראה, פיתוח שיתוף פעולה בהוראה עם מורים אחרים ביחידה או אפילו במוסדות אקדמיים אחרים, שימוש בשיטות הוראה חדשניות כמו הוראה פעילה בדרגות שונות, הוראה שיתופית ועוד.

שינויים שאתם מכניסים מדי פעם בקורסים ובהוראה: תיאור של עדכונים וחיידושים בתכנית הלימודים שאתם עורכים מדי פעם, כמו חיידושים בפרויקטים של הקורס, בחומרי הלמידה בקורס.

תיאור של הוראה שקיימתם בתנאים לא מסורתיים ושל פעילויות הדורשות השקעה גבוהה מהמקובל:

למשל, עבודה עם עוזר מעבדה, מתן שיעורי השלמה ועזרה, עבודה עם סטודנטים בשעות הקבלה ואינטראקציה מסוגים שונים עם הסטודנטים מחוץ לחדר הכיתה, עבודה נוספת עם קבוצת סטודנטים מצטיינים, עם קבוצות סטודנטים שהתקבלו ללמוד במסגרת "העדפה מתקנת" (שחסר להם בדרך כלל רקע לימודי מתאים) או עם סטודנטים מיוחדים (עם מוגבלויות, מבוגרים ועוד). **תיאור הדרכת תלמידים וייעוץ לתלמידים:** הן ללמידה מודרכת והן בעבודות תזה לתארים גבוהים, ובכלל זה שמות המודרכים ותאריכי הסיום אם הסתיימה הדרכתם, וניסוח של גישתכם הכללית להדרכה כזו.

מקורות באינטרנט

An online portfolio by Bruce H. Wagner, Department of Mathematics, Iowa State University, Spring 1998 (http://orion.math.iastate.edu/wagner/Teaching_Portfolio.html)

References

Edgerton, R., Hutchings, P. & Quinlan, K. (1991). The teaching portfolio: Capturing the scholarship of teaching. Washington, DC: American Association for Higher Education. A short and straightforward description of the teaching portfolio approach to documentation. This manual contains several sample entries and contains practical advice about how to write and use portfolios for personal career development.

Lang, J. & Bain, K. (1997). Recasting the teaching portfolio. *The Teaching Professor*, 11(10), 1.

Seldin, P. (1997). *The teaching portfolio* (2nd ed.). Bolton, MA: Anker Publishing, Inc.

This is the most popular guide for preparing performance documentation on the market today. It is practical, concise, and full of examples. A good place to begin reading.

Wiedmer, T. (1998). Portfolios: A means for documenting professional development. *Journal of Staff, Program, & Organization Development*, 16(1), 21-37.

- מכתב של ראש המחלקה המעריך את תרומת הוראתך למחלקה
- הזמנה להציג נושאים הקשורים בהוראה בוועידות לאומיות ובין-לאומיות
- צילום (בווידיאוטייפ) של שיעור טיפוסי בכיתה
- עדות על למידה על מחקר בתחום ההוראה, על קריאת ספרות על הוראה בכלל ובתחום המסוים בפרט
- עריכה של מחקר עצמי על ההוראה, יישומי תוצאות המחקר בכיתה: שינויים בסילבוס, בניסויי מעבדה, ברשימת הקריאה וכדומה, כתוצאה מממצאי המחקר
- השתתפות בפעילויות מחוץ לקמפוס הקשורות להוראה בתחום, כמו עבודה עם קבוצות במסגרת הקהילה בנושאים חינוכיים.
- עדויות של אנשי סגל אחרים על עזרה בהוראה או בשיפור ההוראה שנתת להם.

השלבים בהכנת תלקיט הוראה

הכנה:

- התחילו בעיצוב התלקיט שלכם מיד עם התחלת הקריירה האקדמית.
- איספו בתיק הממוין לפי קטגוריות כל מסמך הנוגע להוראתכם.
- עדכנו את התלקיט מדי שנה.

ביצוע:

1. רישמו והבהירו לעצמכם את תפיסתכם את תפקידיכם בהוראה - ראו לעיל בסעיף הפילוסופיה של ההוראה והניסיון בהוראה.
2. בחרו פריטים לתלקיט המציגים את מה שכתבתם בסעיף 1. בשום פנים ואופן אל תכללו כל מסמך שקיים על הוראתכם. הציגו בתלקיט רק מסמכים המייצגים את הנקודות שאתם רוצים להציג.
3. כיתבו פרשנות לכל פריט שבחרתם שמראה את הקשר שלו לתפקידים הנ"ל ואיך הוא משקף את הוראתכם.
4. ארגנו את הפריטים בקטגוריות ובסדר מסוים: אפשרי בסדר חשיבות להוראתכם או בסדר כרונולוגי המראה את ההתפתחות שלכם במשך השנים, או לפי תחומי אחריותכם כדי להראות את המגוון הנרחב של תפקידיכם.
5. איספו וארגנו את הצגת הדברים בצורה נוחה לעיון וידידותית לקורא - בחוברת, בדיסק או באתר באינטרנט.

מאפיינים של תלקיט יעיל

- התלקיט לא צריך להיות ארוך יותר מחמישה עמודים, ורצוי שתציגו את הנתונים תחת כותרות מבין הכותרות שהוצגו לעיל (או גם אחרות). אפשר לצרף מידע נוסף בנספחים, אך יש להימנע מנספחים עודפים.
- בכל תלקיט צריך לציין את תאריך הכנתו. לאחר הכנת הגרסה הראשונה של התלקיט קל לעדכן בכל אחד מהשלבים הבאים.
- אל תעמיסו על התלקיט - הקפידו על פשטות, על בהירות הניסוח ועל הצגה חזותית בהירה ונוחה לקריאה. התלקיט צריך להיות ידידותי למשתמש.

על הערכת תלקיטים והערכת ההוראה באמצעות תלקיטים, בגיליון הבא של "על הגובה"...